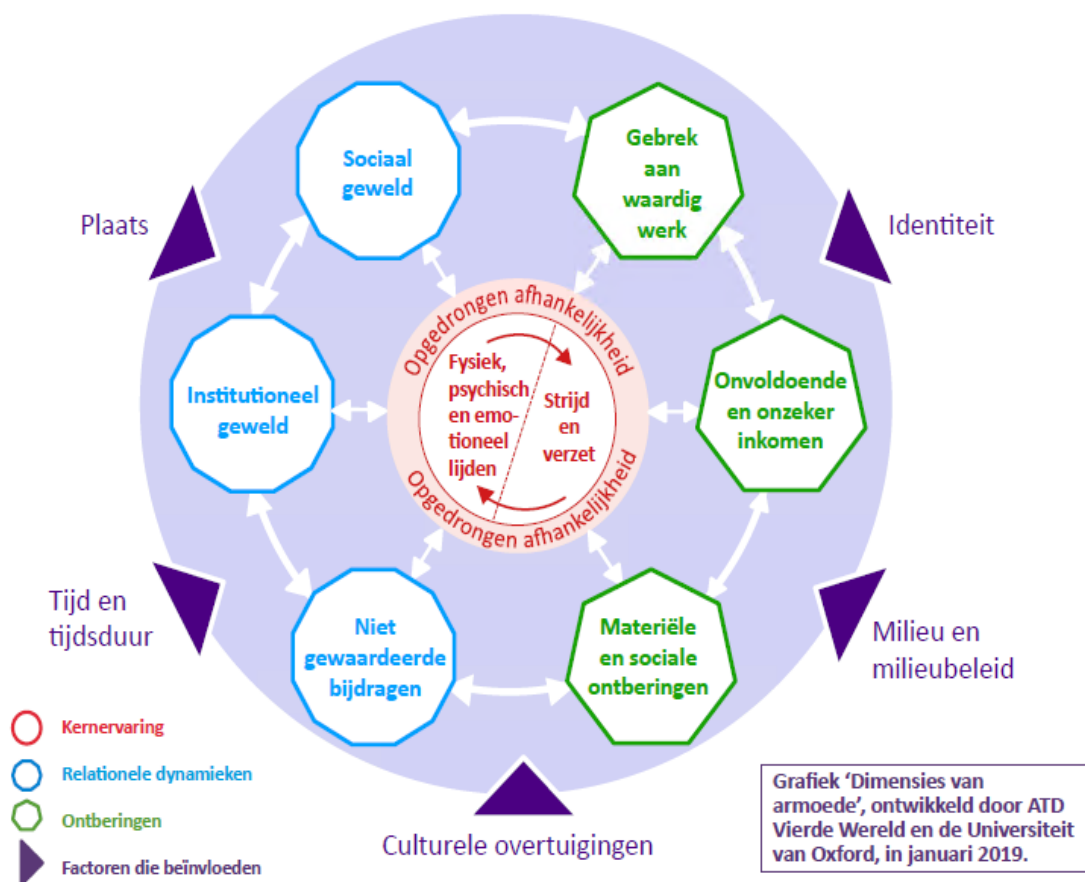

De verborgen dimensies van armoede

Internationaal participerend onderzoek door ATD Vierde Wereld en de Universiteit van Oxford

Dit document is de vertaling van de oorspronkelijke studie: BRAY R., DE LAAT M.,
GODINOT X., UGARTE A., WALKER R. (2019) Les dimensions cachées
de la pauvreté, Montreuil, Éditions Quart Monde

Redactie van het verslag: Rachel BRAY en Robert WALKER, Universiteit van Oxford
Universiteit van Oxford; Marianne DE LAAT, Xavier GODINOT
en Alberto UGARTE, ATD Vierde Wereld.

Dit document is het resultaat van een collectief proces van bijdragen
en kritieken van mede-onderzoekers van de nationale onderzoeksteams
uit Bangladesh, Bolivia, Frankrijk, Tanzania, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten,
waarvan de namen in bijlage 4 zijn vermeld.

De verantwoordelijkheid voor de oorspronkelijke versie berust bij het Internationaal Coördinatieteam,
zoals hierboven vermeld.

De oorspronkelijke versie van dit onderzoek in het Frans en het Engels is beschikbaar op de
website van ATD Vierde Wereld: www.atd-vierdewereld.be

©Internationale Beweging ATD Vierde Wereld:
Samen voor waardigheid

Vertaling: mei 2022

INHOUD

Samenvatting	4
Inleiding	6
1. De kern van de beleving	8
Opgedrongen afhankelijkheid (disempowerment)	8
Fysiek, psychisch en emotioneel lijden	9
Strijd en verzet	10
2. Relationele dynamieken	12
Institutioneel geweld	12
Sociale mishandeling	13
Niet-gewaardeerde bijdragen	14
3. Ontberingen/tekorten	16
Gebrek aan waardig werk	16
Onvoldoende en onzeker inkomen	17
Materiële en sociale ontberingen	18
Beïnvloedende factoren	20
Identiteit	20
Tijd en tijdsduur	21
Plaats	21
Milieu en milieubeleid	22
Culturele overtuigingen	23
Armoede tijdens de jeugd en op oudere leeftijd	24
Armoede tijdens de jeugd	24
Armoede op oudere leeftijd	26
Conclusies en aanbevelingen	28
Conclusies	28
Aanbevelingen	29
Bijlagen	30
1. Methodologie en processen	30
2. Proces van Kruising van kennis	32
3. Proces om armoede tijdens de jeugd en op oudere leeftijd te onderzoeken	33
4. Leden van de nationale onderzoeksteams	34
5. Internationaal coördinatieteam	35
6. Academische adviesraad	36
7. Partners	37
Citaten	38

Samenvatting

“**Overal ter wereld de armoede in al haar vormen uitroeien**” is tegen 2030 het hoofddoel van het programma voor duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties. Hieruit blijkt een groeiende consensus over de noodzaak om bij reflectie over armoede met andere aspecten dan alleen het monetaire rekening te houden.

Om een beter allesomvattend inzicht te krijgen in de multidimensionale armoede heeft de Internationale Beweging ATD Vierde Wereld, in samenwerking met onderzoekers van de universiteit van Oxford, in 2016 een internationaal onderzoek gestart in zes landen (Bangladesh, Bolivia, Frankrijk, Tanzania, Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten). Op die manier hoopte men de hoofddimensies van de armoede en hun onderlinge relaties te identificeren.

Het project is gebaseerd op de techniek van de **Kruising van kennis**, waarbij mensen uit de praktijk, academici en mensen in armoede samenwerken. In deze methodologie worden de verschillende inzichten, voortkomend uit de praktijk, uit het academisch onderzoek en uit de levenservaring, eerst onafhankelijk van elkaar verkregen door ontmoetingen binnen dezelfde groep. Daarna worden ze gecombineerd, waarbij ze verrijkt worden en de realiteit van de armoede vanuit een nieuw perspectief bekijken. Door deze methodologie kon men negen kerndimensies van de armoede identificeren die toch verwonderlijk gelijkaardig waren, ondanks de verschillen in het dagelijks leven van de personen in armoede uit de diverse landen.

Zes van deze dimensies waren voordien verborgen of werden tijdens politieke discussies zelden in beschouwing genomen. Buiten de gebruikelijke **ontberingen** voortkomend uit *het gebrek aan waardig werk, het onvoldoende en onzeker inkomen en de materiële en sociale ontberingen*, bestaan er nog drie andere **relationele dimensies**. Die vestigen de aandacht op de manier waarop personen die niet in armoede leven het leven beïnvloeden van diegenen die wel in armoede leven. Het gaat dan over *sociale mishandeling, institutioneel geweld en niet-gewaardeerde bijdragen*.

De **kern van de armoedebeleving** bevat drie dimensies die de angst en het optreden van de personen centraal stellen in het concept van armoede: *de opgedrongen afhankelijkheid* (disempowerment), *het fysieke, psychische en emotionele lijden en de strijd en het verzet*. Zij doen ons ook inzien dat iedere persoon, of hij al dan niet in armoede leeft, onteerd wordt door het blijvende bestaan van de armoede.

Alle negen dimensies van armoede zijn nauw met elkaar verweven. Over het algemeen worden ze in meer of mindere mate samen ervaren, vaker cumulatief dan elk apart. Hoewel iedere dimensie aanwezig is in alle landen en bijna alle situaties, kunnen ze toch variëren qua vorm en hevigheidsgraad afhankelijk van **de plaats** (stad, periferie of landelijk), **de tijd en de tijdsduur** (korte periodes verschillen van lange periodes, armoede wordt anders ervaren tijdens de jeugd of op hoge leeftijd dan tijdens de actieve leeftijd, al wijzen de eerste resultaten op een sterke gelijkenis tussen de ervaringen tijdens de twee uiterste periodes omwille van de afhankelijkheid en het gebrek aan macht), **de culturele overtuigingen** (bijvoorbeeld over de vraag of armoede hoofdzakelijk aangezien wordt als een gevolg van structurele oorzaken dan wel als een persoonlijk falen), **de identiteit** (wat zich uit in discriminatie wegens etnische afkomst, geslacht of seksuele voorkeur bovenop die omwille van de armoede op zichzelf), **en ten slotte milieu en milieubeleid** (klimaatverandering, bodemvervuiling, pollutie in het algemeen en beleid dat leidt tot stadsarmoede en onaangepaste publieke infrastructuur).

Onderzoekswerk bij kinderen en personen op hoge leeftijd openbaart dezelfde dimensies als hierboven vermeld. Bij kinderen echter komen er nog twee andere dimensies bij: het gebrek aan zorg en bescherming, en de opoffering die dat meebrengt voor het gezin, bovenop het sociale geweld en het lijden. Voor de beide groepen lijkt de interactie tussen de verschillende dimensies versterkt te worden door de identiteit, de culturele normen ten aanzien van de kindertijd en de ouderdom, en door de duur van de periodes in armoede.

De resultaten tonen ook aan dat bij internationaal onderzoek een echte samenwerking mogelijk is tussen

personen in armoede en anderen en dat zij bovendien nieuwe perspectieven opent.

Inleiding

Dit rapport stelt de resultaten voor van een onderzoek dat tot doel had een beter zicht te krijgen op en beter de omvang te schatten van armoede en dat door mensen in armoede, professionelen en academici te laten samenwerken. Zo hoopt men op lange termijn bij te dragen aan een efficiënter beleid tegen armoede op nationaal en internationaal niveau, met als einddoel het uitroeien van de armoede.

Het is nu algemeen aanvaard dat armoede multidimensionaal is. Nochtans werden tot nu toe die dimensies niet altijd goed gedefinieerd, werden sommige niet herkend en begreep men niet goed de interacties ertussen en de manier waarop zij de ervaring van de armoede mee bepalen.

Bij dit onderzoek deed men een beroep op teams uit Bangladesh, Bolivië, Frankrijk, Tanzania, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Personen in armoede, academici en mensen uit de professionele wereld werden er op gelijke voet bij betrokken. De gevolgde methodologie – met name de Kruising van kennis en Praktijkervaringen met personen in armoede (zie bijlage 1) – deed, door het opdoen en uitwisselen van kennis, de deelnemers zowel individueel als collectief anders denken. **Honderden personen in armoede verleenden hun medewerking.** Door het houden van vele discussies werd hun kennis gecombineerd met die van de universitair en de mensen uit de professionele wereld. Tijdens deze discussies werd de kennis van iedere groep collectief getoetst en ingeschat. Op het niveau van ieder land is het resultaat van dit proces een geheel van dimensies die de armoede in dat land definiëren, zoals vereist door Sustainable Development Goal 1.2.

Tijdens discussies tussen groepen van de verschillende landen, waarbij de diverse gehelen van dimensies vergeleken werden, bleek dat vele van deze dimensies niets anders waren dan lokale uitingen van dezelfde onderliggende dimensies.

Bijgevolg kwamen we tot het besluit dat het beter was om de complexiteit van de armoede te vatten in een concept van **drie groepen van onderling afhankelijke dimensies**. We sommen ze hieronder op en beschrijven ze in detail op de volgende pagina's.

De kern van de beleving
Opgedrongen afhankelijkheid
Strijd en verzet
Fysiek, psychisch en emotioneel lijden

Relationele dynamieken
Institutioneel geweld
Sociale mishandeling
Niet gewaardeerde bijdragen

Ontberingen
Gebrek aan waardig werk
Onvoldoende en onzeker inkomen
Materiële en sociale ontberingen

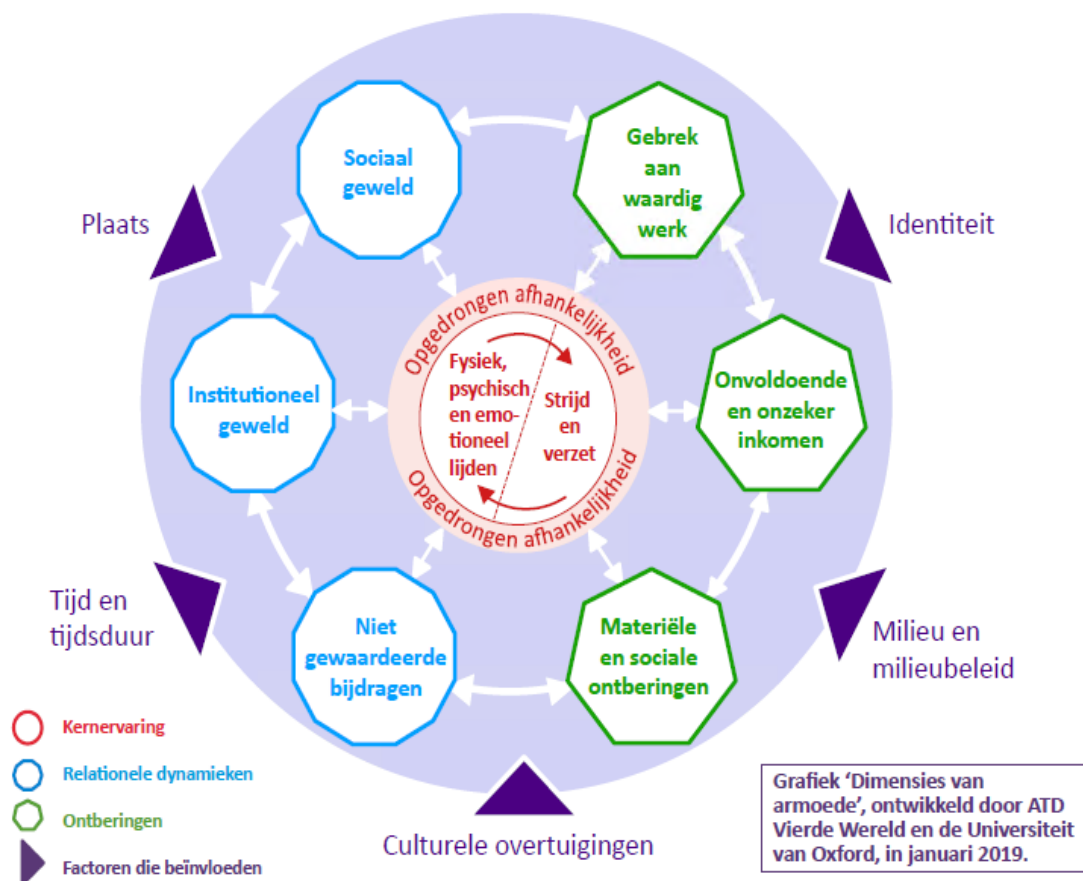
De negen dimensies, en dus ook de ervaring van armoede, kunnen beïnvloed worden door vijf factoren: de identiteit, de tijd en de tijdsduur, de plaats, het milieu en het milieubeleid en ten slotte de culturele overtuigingen.

De drie dimensies die de kern uitmaken van de armoedebeleving werden bewust in het centrum van het diagram (figuur 1) geplaatst en zullen eerst besproken worden. Zij vestigen de aandacht op wat sterk naar voren kwam in alle zes de landen: het leed als gevolg van de opgedrongen afhankelijkheid en veroorzaakt

door de ontberingen en het geweld waartegen de personen reageren door weerstand te bieden. Die dimensies maken ook duidelijk dat armoede een dynamische situatie is en dat personen in armoede meestal proactief reageren en niet passief ondergaan.

In tegenstelling tot de ontberingen waarover verder in dit rapport gesproken wordt, kregen de relationele dynamieken van de armoede weinig aandacht van academici en beleids mensen. Nochtans waren alle drie de deelnemende groepen het eens over de manier waarop de relationele dynamieken vormgeven aan de armoede. Allen waren ook akkoord over het belang van de interactie tussen alle dimensies. Vele citaten hierna kunnen hierover getuigen.

Al deze interacties worden schematisch weergegeven in het diagram hieronder dat ook de vijf beïnvloedende factoren aangeeft. Hoewel alles potentieel verbonden is en de manier waarop eenieder de armoede beleeft uniek is, maken alle negen dimensies en vijf beïnvloedende factoren deel uit van de gedeelde ervaring van alle mensen in armoede.

(figuur 1)

1. De kern van de beleving

Deze dimensies zijn zeer belangrijk voor de personen in armoede, maar ze zijn nog slecht gekend door de samenleving. Bovendien houdt men er in de huidige multidimensionale tabellen onvoldoende rekening mee. De opgedrongen afhankelijkheid is nochtans een sterk aanwezige ervaring die op haar beurt nauw verbonden is met het leed, het gevecht en de weerstand van de personen in armoede.

Opgedrongen afhankelijkheid (disempowerment)

Definitie

Opgedrongen afhankelijkheid (disempowerment) is het gebrek aan controle en de afhankelijkheid tegenover anderen. Dat is het resultaat van een sterke beperking in keuzemogelijkheden.

Beschrijving

Door de armoede verliest men de controle over zijn leven. Opties en keuzes worden beperkt en vernauwd door de levensomstandigheden en de acties van de instellingen. Mensen die in armoede leven, kunnen zich weinig fouten veroorloven bij het maken van keuzes, want de gevolgen van verkeerde beslissingen kunnen ernstig zijn. Bovendien worden zij er vaak van beschuldigd de verkeerde keuzes te maken, terwijl ze in werkelijkheid geregeld moeten kiezen tussen twee even onaanvaardbare opties. Vaak hebben ze geen medezeggenschap in de beslissingen die in hun plaats genomen worden door personen die gezag over hen uitoefenen. Armoede kan zo synoniem worden van onderwerping en gedwongen afhankelijkheid tegenover anderen. Ontmenselijking en verlies van waardigheid kunnen daarvan een gevolg zijn. Verlies van controle en beperking van de keuzes verhogen zo de risico's en kunnen de kans om uit de armoede te raken tenietdoen. Terzelfdertijd veroorzaken ze gevoelens van onveiligheid en angst.

“Wij worden gecontroleerd door de hebzucht van enkelingen.”

Ervaringsdeskundige uit de Verenigde Staten

“De armoede is als een net dat je gevangen houdt, waaruit je niet kunt ontsnappen.”

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

“Arme mensen hebben geen enkele macht in de samenleving. Ze kunnen hun stem niet laten horen, want er is toch niemand die luistert. De rijken controleren alles.”

Een professional, Bangladesh

“De rijken kunnen alles kopen, zij roven alles wat de armen toekomt. De samenleving laat hen alles toe.”

Een persoon in armoede, Bangladesh

“Afhankelijkheid kan verschillende vormen aannemen en verschillende niveaus bereiken. Dat is extreem het geval bij mijn vitale behoeften, dan ligt mijn leven in de handen van anderen. Ik heb geen keuze, ik hang af van anderen of van een instelling. Ik kan alleen maar ondergaan.”

Uittreksel uit een tekst opgesteld tijdens een Kruising van kennis, Frankrijk

“Door de armoede kom je terecht in een situatie waarin je verwacht van alle kanten en om het even wanneer slaag te krijgen. Je moet er constant voor op je hoede zijn.”

Groep van influencers en beslissers, Verenigd Koninkrijk

“Iedere vorm van armoede schept afhankelijkheid tegenover instellingen en kan leiden tot een vorm van

onderwerping. Als men zich niet onderwerpt, stapt men uit de kring en kan alles zeer ingewikkeld worden.”
Professionals, Frankrijk

“Aangezien wij geen vast werk hebben, hebben we ook het geld niet om vrije keuzes te maken. De kinderen willen verder studeren, maar wij moeten zeggen: ‘Daarvoor is er geen geld.’ Dan worden ze kwaad en verwijten ons: ‘Eerst beloofden jullie dat ik verder zou kunnen studeren en nu zeggen jullie dat er daarvoor geen geld is.’ Alsof wij het leuk vinden hun vleugels te moeten knippen!”

Een persoon in armoede, Bolivia

“We hebben vaak gesproken over de manier waarop mensen met macht doen alsof arme mensen niet bestaan en er vanaf willen geraken.”

Een professional, Verenigde Staten

“De rijken profiteren van de armen, ze worden economisch uitgebuit. De kleine landbouwers worden verplicht hun eigen producten te verkopen aan de prijs bepaald door de rijken uit de steden. Vaak sjoemelen de rijken op de koop toe nog met het gewicht om nog meer te profiteren van de arme mensen.”

Een groep mensen in armoede, Tanzania

Fysiek, psychisch en emotioneel lijden

Definitie

Leven in armoede betekent intens fysiek, mentaal en emotioneel lijden dat gepaard gaat met een gevoel van onmacht om er eender wat aan te kunnen doen.

Beschrijving

Armoede verkort de levensduur, want zij tast de fysieke en mentale gezondheid van de mensen aan die leven in onhygiënische woningen, met onaangepaste voeding en in dagelijkse overlevingsstrijd. Vele personen in armoede kunnen niet preventief voor zichzelf zorgen, want ze hebben geen toegang tot gezonde voeding of leven in een vervuilde omgeving. Ondervoeding maar ook obesitas kunnen vaak voorkomen. Gebrek aan de nodige zorg, waaronder ook tand- en oogverzorging, kunnen het probleem nog verergeren. Een slechte gezondheid veroorzaakt door armoede laat fysieke en emotionele sporen na.

Dat lijden veroorzaakt ook negatieve gedachten en emoties die alomtegenwoordig en erg belastend kunnen zijn: constante angst voor de toekomst, angst om het weinige dat men bezit te verliezen, angst voor wat de anderen zullen denken als je armoede aan het licht zou komen, stress en angst veroorzaakt door de moeilijkheid om aan alles weerstand te kunnen bieden, de schaamte omdat men hulp en bijstand moet vragen, schuldgevoel omdat men aan geen enkele basisbehoefte kan voldoen en de anderen hiermee niet kan helpen, het ondraaglijk leed gescheiden te worden van zijn kinderen, wanhoop en ontmoediging omdat er geen enkel zicht is op verbetering. Dat kan uitmonden in allerlei vormen van frustratie, van woede, van depressie en van wanhoop, die kunnen leiden tot zelfverwaarlozing en zelfs tot zelfmoord. Soms probeert men dat lijden tijdelijk te verlichten door naar alcohol of drugs te grijpen. Als mensen deze dagelijkse ervaring van onrecht en ontmenselijking verinnerlijken, verliezen zij hun zelfrespect.

Ouders lijden, kinderen lijden, en allebei lijden ze omwille van elkaars leed. Deze lijdensgevoelens versterken elkaar en maken het leven nog ondraaglijker. De intensiteit van dit lijden kan mensen ertoe brengen alle contact met anderen te vermijden uit angst veroordeeld of vernederd te worden. Sociaal isolement is vaak het eindpunt.

“Als je arm bent, zit je vast in een systeem dat je eindeloos in een staat van angst en onzekerheid houdt. Armoede doodt dromen en kooit de dromers.”

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

“We hebben geleerd in stilte te lijden’. Dat kan leiden tot angstgevoelens en/of ernstige gezondheidsproblemen. Bij sommigen mondt dat uit in innerlijke razernij.”

Een medestander, lid van het onderzoeksteam in de Verenigde Staten

“Er is meer stress want je weet niet hoe je de kinderen gaat kunnen voeden. Er zijn meer depressies, er is meer wanhoop.”

Een academicus, Bolivia

“Ik vroeg aan mijn leerlingen rond het voetbalterrein te lopen om hun lichaam te stimuleren. Plots zag ik zes van de zeven neervallen. In het begin dachten we dat ze ziek waren. Later ontdekten we dat het van de honger was. Kinderen uit arme gezinnen worden zwak, want ze gaan slapen met een lege maag en krijgen geen ontbijt voor ze naar school vertrekken.”

Een professional, Tanzania

“Er zijn dagen waarop ik niet meer kan denken. Het lijkt dan alsof je hersenen zich verstoppen; ze denken niet meer, omdat er te veel tegenslag en verdriet is. Je zou zeggen dat je hersenen dan onderduiken, dat ze niet meer willen nadenken. Ik ondervind dat soms en als dat gebeurt, zeg ik van mezelf dat ik leeg ben.”

Een persoon in armoede, Frankrijk

“Je raakt niet in slaap. Je denkt altijd maar: wat zal ik mijn kinderen te eten kunnen geven? Je voelt je er erg slecht bij, het doet veel pijn van binnen.”

Een persoon in armoede, Bolivia

“De fysieke en mentale problemen eigen aan armoede maken je breekbaar en kwetsbaar. Als mensen hun leeftijd zeggen, zijn we vaak verwonderd omdat ze er veel ouder uitzien.”

Een professional, Frankrijk

“Als mensen ziek zijn, hoor je ze thuis klagen, roepen, huilen, maar je kunt ze niet naar de kliniek sturen. Je kunt het alleen maar aanzien en aanhoren, je kunt niets voor hen doen.”

Een persoon in armoede, Bangladesh

“Armoede is een last op je schouders: het is ingewikkeld om te gaan met alle moeilijkheden en verwijten vanuit de samenleving en van de mensen rondom jou.”

Een professional, Frankrijk

Strijd en verzet

Definitie

Er is een voortdurende strijd om te overleven. Inbegrepen zijn daarbij het verzet en de strijd tegen alle vormen van lijden die voortkomen uit achterstelling, misbruik en gebrek aan erkenning.

Beschrijving

Strijd en verzet gaan hand in hand bij mensen in armoede. Zij spannen zich in om te overleven en een innerlijk evenwicht te bereiken. Dat gevecht tegen de armoede kent verschillende vormen, maar vele daarvan zijn onzichtbaar voor de rest van de samenleving.

Met creativiteit slagen mensen in armoede erin op inventieve manier tegemoet te komen aan de fundamentele behoeften. Door dat proces doen zij nieuwe vaardigheden op. De moed waarvan mensen in armoede blijf geven vindt haar oorsprong in de hoop en de wens aan hun kinderen een beter leven te schenken. Met grote vastberadenheid grijpen zij kansen aan om hun toestand en die van hun naasten te verbeteren. Medeleven zet hen aan zorg te dragen voor hun gezin.

Mensen in armoede hebben de neiging het weinige dat ze hebben toch nog te delen met anderen, wat de beperkte middelen die ze hebben nog vermindert en ze in armoede gevangen houdt. Toch doet deze gewoonte een strijdbaarheid ontstaan en een solidariteit, die helpen om wanhoopgevoelens of zelfmoordgedachten te verdrijven. Hierbij denken we bij voorbeeld aan het delen van voedsel, het onderling uitlenen van kleding of huishoudgerei, het organiseren van vergaderingen of het uitvoeren van collectief werk zoals kleinschalige landbouw in groepsverband of het schoonmaken van straten.

“Soms voel ik mij triest en weet ik niet waar ik de volgende maaltijd vandaan zal halen. Maar als ik aan mijn kinderen denk, krijg ik de moed en de kracht om voor hen eten te zoeken. Ik hoop dat ze, als ze opgroeien, aan deze armoede zullen kunnen ontsnappen.”

Een persoon in armoede, Tanzania

“Van oude kleren probeer ik er nieuwe te maken. Als we niets te eten hebben, maak ik een gebak van wat ik nog over heb. Ik kweek mijn eigen groenten. We trekken ons plan.”

Een persoon in armoede, Frankrijk

“Rijke mensen helpen elkaar niet, maar de armen steunen gemakkelijk anderen als ze weten wat die nodig hebben.”

Een persoon in armoede, Bangladesh

“Als de staat je kind wegneemt omwille van je armoede, blijf je met een diepe pijn achter. De publieke opinie ziet de actie wel, maar niet hoeveel pijn die veroorzaakt en evenmin wat wij doen om door te gaan, de situatie te overwinnen en om samen te werken. Dat zijn twee kanten van eenzelfde medaille.”

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

“In armoede leven is een strijd aangaan met minder wapens dan de anderen. Dat heeft op alles een weerslag. Het is een dagelijks gevecht, een strijd met vele hindernissen, het is leven van dag tot dag.”

Groep professionals, Frankrijk

“Mensen in armoede die moeten zorgen voor anderen (meestal kinderen) moeten als gekken vechten tegen alles wat op hen afkomt. Ofwel vechten ze, ofwel geven ze het op, maar ik denk dat mensen alleen in extreme gevallen opgeven.”

Een academicus, Bolivië

“Mensen in armoede willen zeker zijn dat ook de manier waarop hun gemeenschappen samen weerstand bieden mee wordt opgenomen in het grotere plaatje. Als dat niet gebeurt, dreigt men aan die gemeenschappen ongewenste ingrepen op te leggen die een manier van zijn verstoren die hen juist vooruit helpt.”

Academicus, Verenigde Staten

2. Relationele dynamieken

Deze dimensies zitten geworteld in de dagelijkse relaties tussen individuen, sociale groepen allerhande en instellingen. Zij tonen aan dat armoede vorm krijgt door de manier waarop de verschillende groepen in de samenleving elkaar ervaren en behandelen. Zij zijn nieuw in die zin dat ze niet opgenomen waren in vroegere multidimensionale modellen over armoede.

Institutioneel geweld

Definitie

Institutioneel geweld is een gevolg van het feit dat de nationale en internationale instellingen niet in staat zijn, hetzij door verkeerde actie hetzij door gebrek aan actie, op gepaste en respectvolle wijze te reageren op en te voorzien in de behoeften van mensen in armoede. Vaak worden zij zo genegeerd, vernederd of zelfs geschaad.

Beschrijving

De openbare en private instellingen scheppen een negatief beeld van de armoede door het publieke discours en door de manier waarop zij beleid en diensten opzetten en uitvoeren. Daarbij komt nog hun nalatigheid en het onvermogen om te luisteren naar personen in armoede. Sommige instellingen hebben de opdracht om armoede aan te pakken en het leven van de mensen te verbeteren, maar vaak slagen ze daar niet in. Soms betekent dat dat je moet leven met een regering die er niet in slaagt bestaande wetten te laten respecteren, met een oneerlijke verdeling van goederen en diensten, met corruptie die blijft woekeren. Het betekent ook dat er onvoldoende toegang tot justitie is en dat de armen geen recht van spreken hebben over de beslissingen van de regering, noch in het maatschappelijke middenveld.

Bij het uittekenen van het beleid hebben instellingen vaak de neiging discriminerende opvattingen over te nemen, te versterken of zelfs vorm te geven in plaats van ze in twijfel te trekken. Op dezelfde manier kan het uittekenen en uitvoeren van een beleid leiden tot uitsluiting van mensen in armoede, tot het niet beantwoorden aan hun fundamentele behoeften en tot stigmatisering. Vaak vinden deze mensen dat hun betrekkingen met de instellingen gekenmerkt worden door veroordeling, onderwerping, verplichtingen en controles. Op die manier wordt hun stem niet gehoord, worden hun rechten verloochend en blijven ze machteloos achter. Als mensen proberen om uit de armoede te ontsnappen, ondervinden zij niet de steun die ze zouden mogen verwachten van instellingen die daar wel voor bedoeld zijn.

“Het gebrek aan good governance veroorzaakt een gebrek aan werk en aan geld. De meesten van ons moeten smeergeld betalen om aan werk te geraken. En zelfs dan is het nog niet zeker dat je uiteindelijk de job zult krijgen.”

Een professional, Bangladesh

“Sommige maatschappelijk werkers zijn snel om gezinnen uit elkaar te halen. Diegenen die gezinnen willen samenhouden, moeten zwichten voor hun oversten. Het ministerie heeft het voor het zeggen, niet de maatschappelijk werkers.”

Een professional, Verenigd Koninkrijk

“Het devies van de regering is: ‘Uit het oog, uit het hart.’ De beschikbare middelen kunnen alleen maar tot een fiasco leiden. Bij de diensten is het menselijk aspect volledig afwezig.”

Een professional, Verenigde Staten

“De verantwoordelijken van ons dorp heffen allerhande belastingen die ons treffen. Alles wat je te koop stelt op de markt, wordt belast, verkocht of niet. Als je bijvoorbeeld bij de lokale verkoop per opbod een geit wilt verkopen om meer geld te hebben voor je gezin, moet je eerst een taks betalen. Als je ze dan niet verkocht

krijgt, moet je op de terugweg toch weer taks betalen! Wij hebben daar zwaar onder te lijden."

Mannen in armoede, Tanzania

"Het systeem is niet gemaakt om je te helpen er bovenop te komen. Het houdt je constant kopje onder. Het brengt je in een moeilijke situatie en vervolgens verwijt het je dat. Het lijkt soms alsof het een vergrijp zou zijn eruit te geraken."

Een medestander, Verenigde Staten

"Een arme mens kan misschien wel een school vinden om naartoe te gaan, maar de vraag is welke kwaliteit van onderwijs je daar zal krijgen? Het probleem is groter dan families in armoede die niet naar school kunnen. Regering en ruime samenleving geven hen geen kansen. Ze slagen er niet in om kwalitatieve diensten aan te bieden en om te tonen dat ze hen echt willen helpen ontsnappen aan de armoede."

Een academicus, Bolivia

"De mensen durven niet meer naar het gemeentehuis gaan voor administratieve formaliteiten, zo slecht worden ze er ontvangen."

Professionals, Frankrijk

Sociale mishandeling

Definitie

Sociale mishandeling is er wanneer personen in armoede door andere personen of informele groepen negatief waargenomen of slecht behandeld worden.

Beschrijving

Het gedrag van het grote publiek tegenover mensen in armoede wordt gekenmerkt door een negatief en mogelijk schadelijk oordeel, door stigmatisering en door verwijten. Personen in armoede worden vaak genegeerd of uitgesloten en vaak probeert men zich ervan te distantiëren (men denkt of zegt dan: *"wij zijn niet zoals die mensen"*). Soms is dat gedrag bewust en gewild, soms niet. Af en toe resulteert dat in onvoldoende begrip voor de armoede.

Sociale mishandeling leidt ertoe dat men niet erkent wat mensen in armoede de gemeenschap kunnen bijbrengen (niet-gewaardeerde bijdragen). Het mondt uit in institutioneel geweld dat op zijn beurt toegang tot diensten bemoeilijkt en rechten ontkent. Sociaal geweld treft des te meer de personen die al slachtoffer zijn van andere vooroordelen zoals die over een handicap, geslacht, seksuele voorkeur of etnische afkomst. Sommige tradities of culturele overtuigingen kunnen dat nog verergeren.

"Arm zijn betekent behandeld worden als vee: je hebt geen waardigheid noch identiteit."

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

"We zouden niet moeten vragen: 'Wat scheelt er met jou?' maar eerder 'Wat is je overkomen?'"

Een professional, Verenigde Staten

"Wij worden gediscrimineerd want we hebben geen geld; we zijn niet mooi gekleed; we hebben niet gestudeerd; wij zijn geen professionals en wij spreken niet zoals het hoort."

Een persoon in armoede, Bolivia

"Als je het slachtoffer bent van vooroordelen, word je gezien als een arme maar niet als een mens. Het etiket 'arme mens' dragen heeft twee aspecten: van de ene kant ben je onzichtbaar, van de andere kant val je op want je bent gebrandmerkt."

Een groep academici, Frankrijk

"Als een arme huisvrouw laat moet werken en pas 's nachts thuiskomt, wordt er kwaad over haar gesproken."

Maar als ze behoort tot een rijke familie is dat geen probleem, de burens zullen geen commentaar leveren.”
Een persoon in armoede, Bangladesh

“Een oude arme vrouw vertelde dat ze in de buurt van haast alle gemeenschapsevenementen zoals huwelijken e.d. uitgesloten wordt. Haar burens weten dat ze niet financieel kan bijdragen en daarom nodigen ze haar niet uit.”

Een persoon in armoede, Tanzania

“Hier in de Verenigde Staten bepaalt hoeveel je bezit wie je bent. Als je niet veel hebt, ben je ook een mens van niets. Men vindt dat je dan geen plaats hebt in de samenleving.”

Een medestander, Verenigde Staten

“De discriminatie waaronder ze lijden komt door onze onwetendheid: we weten niets over hun leven, we hebben hun realiteit niet aan den lijve ondervonden.”

Een professional, Bolivië

Niet-gewaardeerde bijdragen

Definitie

De kennis en de competenties van personen in armoede worden zelden opgemerkt, erkend of naar waarde geschat. Zowel individueel als in groep worden ze onterecht geacht incompetent te zijn.

Beschrijving

Deze personen overleven dankzij hun vindingrijkheid: ze vinden allerhande manieren om goederen en diensten te verkrijgen, meer dan men zou kunnen verwachten. Tegen alle verwachting in vervullen zij veel taken waarbij ze vaak anderen ondersteunen en belangrijke sociale en economische bijdragen leveren. Toch negeert de samenleving die bijdrage of staat er onverschillig tegenover, in die mate dat die personen zelf hun kennis en hun competenties gaan onderschatten.

“Armoede is als opgevist worden in het grote net van de samenleving en daarna weggegooid omdat je niet voldoet.”

Professional, Verenigd Koninkrijk

“De vaardigheden die personen in armoede verwerven, worden niet als waardevol aangezien en men kent ze geen enkele commerciële waarde toe. In de economie worden deze personen beschouwd en gebruikt als gemakkelijk vervangbaar. Dat brengt onzekerheid en instabiliteit in hun leven.”

Uittreksel uit het onderzoeksrapport, Verenigde Staten

“Wij zijn heel vaardig om manieren te vinden om geld te verdienen. Wij kunnen breien, wij kunnen zoveel dingen doen zoals bvb. recycleren, maar niemand hecht daar waarde aan. Niemand zegt ooit: ‘Zij doen een inspanning.’. Onze vaardigheden worden onzichtbaar gehouden.”

Een persoon in armoede, Bolivië

“Wij hebben een menselijke rijkdom door wat we anderen bijbrengen. Dat geeft ons de moed om voor een betere toekomst aan te sluiten bij verenigingen, syndicaten of politieke partijen.”

Een persoon in armoede, Frankrijk

“Mensen in armoede hebben vanuit hun cultuur kennis en vaardigheden. Sommigen zijn goede smeden of keramisten, enz. Die vaardigheden kunnen helpen om de armoede te verminderen, maar ze worden onvoldoende herkend of vermarkt.”

Oudere personen in armoede, Tanzania

“Een boer kweekt rijst en andere gewassen voor ons land. Zonder hem zouden de rijken zich niet gemakkelijk kunnen voeden. Het zware werk van landbouwers is een belangrijke bijdrage aan ons land. Toch hebben we weinig respect voor zijn werk.”

Een professional, Bangladesh

“Het asielsysteem beperkt ernstig de kansen om bij te dragen tot de samenleving. Je hebt immers geen recht op arbeid.”

Een groep van influencers en beslissers, Verenigd Koninkrijk

“Vrouwen spelen een belangrijke rol in huishoudzaken en bij zwaar huishoudelijk werk zoals de grond bewerken, zorgen voor voeding voor de kinderen en andere essentiële activiteiten voor levensonderhoud. Nochtans wordt hun rol als voornaamste leverancier van gezinsinkomen en -welzijn niet erkend noch naar waarde geschat.”

Een academicus, Tanzania

3. Ontberingen/tekorten

Deze dimensies zijn terug te voeren naar een gebrek aan middelen: financiële, materiële, culturele en sociale. In het politieke discours erkent men het bestaan ervan en ze worden opgenomen in sommige reeds bestaande multidimensionale modellen over armoede.

Gebrek aan waardig werk

Definitie

Personen die in armoede leven hebben zelden toegang tot zeker, veilig en stabiel, gereguleerd, waardig en billijk vergoed werk.

Beschrijving

Mensen in armoede beginnen vaak op heel jonge leeftijd te werken. Van in het begin worden ze vaak uitgebuit, slecht behandeld en vernederd. Aangezien waardig werk vaak zeldzaam is, worden ze verplicht slecht werk aan te nemen dat schadelijk is voor hun gezondheid, weinig of geen positieve impact heeft op hun levensloop en hun bestaansonzekerheid verhoogt. Het merendeel van deze arbeid is weinig gereguleerd en niet beschermd door syndicaten. Daardoor worden deze personen kwetsbaar voor diverse vormen van uitbuiting, inbegrepen zelfs seksuele, en kunnen ze zonder verwittiging met onmiddellijk loonverlies afgedankt worden.

Het verkregen loon is zelden billijk in verhouding met de markt of met het aantal gewerkte uren en wordt vaak in natura in plaats van in geld uitbetaald. Sommigen worden helemaal niet betaald ofwel omdat het contract geschonden wordt ofwel omdat ze in een staat van slavernij gehouden worden. Vaak hebben ze het moeilijk om vakantie te krijgen en moeten ze meerdere banen combineren om de eindjes aan elkaar te kunnen knopen. Velen onder hen moeten grote afstanden naar hun werk afleggen of moeten zelfs migreren naar afgelegen plaatsen binnen hun land of in het buitenland. Zij moeten daar ver van hun gezin verblijven.

In de landen van het Zuiden zijn voor hen toegankelijke banen jobs zoals steenhouwer, dienstbode bij andere personen, werk in eenvoudige industrie, dagjeswerk, riksja's trekken, kleinschalige landbouw, straatventer, schoenpoetser of afvalophaler. In de landen van het Noorden zijn contracten van korte duur of occasioneel gebruikelijk, de zogenaamde nul-uurcontracten. Daar garanderen de meeste beschikbare banen geen minimumloon en zijn voor de toegang tot waardig werk allerlei kwalificeringen of documenten vereist. De grotere relationele, organisatorische of ondernemingsvaardigheden, verkregen door het dagelijkse leven in armoede, worden niet erkend.

“Wij als visverkoopsters hebben het moeilijk om mannelijke klanten te houden. Sommigen eisen daarvoor seksuele betrekkingen. Als je die weigert, verlies je ze uiteindelijk als klant.”

Een vrouw in armoede, Tanzanië

“We hebben geen keuze, we moeten het werk doen dat anderen afslaan. Onze kinderen kunnen niet verder studeren want we hebben niet genoeg geld.”

Persoon in armoede, Frankrijk

“De kleine landbouwers worden uitgebuit door de tussenpersonen. Ze hebben geen inspraak bij het bepalen van de prijs voor hun oogst.”

Professional, Bangladesh

“Je werkt daar waar je werk vindt want je bent dat je kinderen verschuldigd. Je zoekt werk, maar je kunt niets

degelijks vinden.”

Een persoon in armoede, Bolivia

“Wij zijn onderbetaald maar overwerkt. De meeste vrouwen die in de steengroeve werken, staan gewoonlijk op om 5 uur 's morgens en werken van 6 uur tot 16 uur. Op het einde van de dag krijgen ze daarvoor tussen 2.000 en 5.000 Tsh (ongeveer 0,75 tot 1,85 €).”

Een vrouw in armoede, Tanzania

“Problemen gebonden aan het statuut van immigrant drijven ons naar werk onderaan de sociale ladder.”

Medestander, Verenigde Staten

“Veel personen met wie we te maken krijgen, hebben geen geregeld werk. Zij werken maar af en toe en komen zo in armoede terecht.”

Een professional, Bolivia

“Personen met slecht betaalde banen zijn verplicht naar de voedselbanken te komen.”

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

Onvoldoende en onzeker inkomen

Definitie

Deze dimensie verwijst naar het gebrek aan voldoende inkomen om te kunnen voorzien in de basisbehoeften, om aan de sociale verplichtingen te voldoen, om de harmonie in het gezin te kunnen bewaren en om in goede omstandigheden te kunnen leven.

Beschrijving

Het gebrek aan voldoende geld kan ertoe leiden dat personen zich in schulden steken om te voorzien in hun essentiële behoeften. Zij worden daardoor afhankelijk van anderen, zijn blootgesteld aan uitbuiting en aan een grotere economische onzekerheid. Soms is het inkomen van de ouders zo klein dat de kinderen mee moeten werken om in de behoeften van het gezin te voorzien. Kinderarbeid kan de kinderen fysiek bedreigen en hen blootstellen aan misbruiken.

“In armoede leven betekent constant geldzorgen hebben.”

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

“Zonder geld kun je niets doen, heb je geen leven.”

Een persoon in armoede, Bolivia

“Wanneer we geen geld hadden, moesten we voedsel gaan zoeken in het bos. Soms aten wij bladeren of wortels zonder te weten of ze schadelijk waren voor onze gezondheid.”

Een persoon in armoede, Tanzania

“Als mensen geen werk hebben en geen geld kunnen verdienen, kunnen ze niets veranderen aan hun levenssituatie.”

Een academicus, Bangladesh

“Ik weet niet waar ik mijn volgende maaltijd moet halen noch wat het zal zijn.”

Een medestander, Verenigde Staten

“We kunnen de huur en de huurlasten niet betalen.”

Een persoon in armoede, Frankrijk

“De enige betaalbare woningen zijn vuil, en bevinden zich in gevaarlijke buurten of in zones onderhevig aan overstromingen.”

“Door geldgebrek worden ouders gedwongen hun dochters op jonge leeftijd uit te huwelijken om een bruidsschat te krijgen. Door geldgebrek moet je oude, versleten of beschadigde kleding dragen en kun je het huis niet laten herstellen. Je hebt ook geen toilet, geen kleren, zelfs niet genoeg geld om zeep te kunnen kopen. Je hebt geen elektriciteit, geen kerosine, geen lamp om bij te studeren. De kinderen moeten gaan werken, vaak met een lege maag zodat ze voedsel moeten gaan stelen. Het doet pijn geen voedsel of medicijnen te kunnen kopen. Je bent insolvabel en kan alleen maar lenen aan hoge intrestvoeten. Gevoelens van onmacht, bedelarij, prostitutie zijn je deel.”

Kenmerken van de dimensie “Geldgebrek”, Bangladesh

Materiële en sociale ontberingen

Definitie

Onder materiële en sociale ontberingen wordt voorstaan het gebrek aan toegang tot goederen en diensten die nodig zijn om een waardig leven te kunnen leiden en om ten volle te kunnen deelnemen aan het sociale leven.

Beschrijving

De nodige middelen zijn veelvuldig: voldoende gezonde voeding, gepaste kleding, betaalbare kwalitatieve woningen met goede sanitaire installaties, zuiver water en een betrouwbare energievoorziening die veiligheid en privacy garandeert, niet-discriminerende opvoeding in goed uitgeruste scholen, betaalbare en doeltreffende tand- en gezondheidszorg, goed werkend openbaar vervoer en een ongevaarlijke buurt om te wonen. Gebrek aan toegang tot deze diensten betekent dat individuen, gezinnen en gemeenschappen niet in staat zijn te voorzien in de dagelijkse behoeften, geen waardig leven kunnen leiden noch voldoende kwaliteitsvolle tijd hebben voor hun gezin of hun persoonlijke ontwikkeling. Dat houdt ook in dat kinderen niet normaal kunnen groeien en zich ontwikkelen.

“Je hebt geen eigen plek. Als je bij iemand anders inwoont, heb je een zwaard van Damocles boven je hoofd.”

Een persoon in armoede, Frankrijk

“Je hebt geen warme kleding voor de winter. Je kleren ruiken slecht omdat ze niet buiten konden verluchten maar in een slecht verluchte hut moesten blijven hangen. We hebben altijd honger. We lopen altijd op vuile voeten, want we hebben geen schoenen.”

Een groep personen in armoede, Bangladesh

“Arm zijn is niet alleen een kwestie van geld, er is ook de gebrekkige opvoeding en de uitsluiting uit bepaalde zaken.”

Een professional, Verenigd Koninkrijk

“Overbevolking is verschrikkelijk, het hele gezin woont in een ruimte van 3 bij 3 meter. Als je moet slapen in de kamer waar je ook kookt, kan de vochtigheid je gezondheid schaden.”

Een professional, Bolivia

“De schaamte en het gevoel tekort te schieten omdat je sommige dingen niet aan je kinderen kunt geven: een x-box, degelijke schoenen, een i-phone, enz.”

Een persoon in armoede, Verenigd Koninkrijk

“Sommige leerlingen kwamen naar school met hun hemd uit de broek en werden daarom gestraft door een leraar. Hij besepte niet dat ze het deden om de schande van een gescheurde broek te verbergen en om niet te tonen dat ze geen onderkleding droegen.”

Een professional, Tanzania

“De schoolomgeving kan barrières opwerpen voor arme kinderen: de ouders moeten lang werken en kunnen niet naar de ouderavonden komen. De dagen waarop het schooluniform niet verplicht is, worden arme kinderen met de vinger gewezen.”

Een professional, Verenigd Koninkrijk

“Het ergste is niet dat je niet elke dag brood om te eten hebt. Als je geen voedsel hebt, heb je geen kracht om te werken of om na te denken.”

Een persoon in armoede, Boliviaë

“Je moet kiezen wat je het belangrijkste vindt om je geld aan te geven: het huis, de elektriciteit en het water komen eerst, andere materiële zaken moeten wachten.”

Een medestander, Verenigde Staten

Beïnvloedende factoren

Men heeft vastgesteld dat vijf factoren de armoede kunnen verergeren dan wel verminderen.

Identiteit

De manier waarop personen in armoede ervaren en behandeld worden door anderen en door de samenleving wordt beïnvloed door de grote verscheidenheid van hun identiteiten. Dat is ook het geval voor de manier waarop ze naar zichzelf kijken. Personen in armoede worden vaak door de anderen gebrandmerkt en gediscrimineerd op basis van stereotypes, vooroordelen of zelfs gewoon uit onwetendheid. Andere groepen worden evengoed negatief behandeld omwille van hun geslacht, hun etnische afkomst, hun fysieke uitzicht, hun seksuele voorkeur of wegens hun statuut van migrant of immigrant. Als mensen in armoede tot een van die negatief ervaren groepen behoren, werkt de stigmatisering cumulatief.

“De armoede in Frankrijk komt voort uit een gebrek aan vertrouwen tussen verschillende kleuren. Als je werk zoekt in een bedrijf, zal men de blanke Fransman kiezen in plaats van de zwarte Comoor. Men vertrouwt zelden een zwarte.”

Een groep migranten, Frankrijk

“Doorheen de Amerikaanse geschiedenis heeft de samenleving altijd het patriarchaat bevoordeeld en gestreefd naar een blanke overheersing.”

Rapport van het onderzoeksteam uit de Verenigde Staten, 2018

“In de internaten gaf men les in het Engels en was het, op straffe van sancties, verboden onze taal te spreken. Niemand mocht het Navajo spreken. Dat heeft tot het verlies van de inheemse taal geleid en tot een breuk in ons leven. We moeten de inheemse taal opnieuw leren om weer onszelf te kunnen worden.”

Rapport van een groep medestanders, Verenigde Staten

“Als mensen van het platteland komen, spreken ze geen Spaans maar wel het Aymara maar als ze geen identiteitspapieren hebben, ontvangt men ze niet.”

Een persoon in armoede, Bolivia

“Ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, de zonen die altijd voorrang krijgen, onvoldoende bescherming en veiligheid voor vrouwen, de mening van de vrouwen die nooit gevraagd wordt, discriminatie volgens geslacht, seksuele pesterijen: het zijn allemaal eigenschappen van de genderproblematiek door gebrek aan goed beleid in Bangladesh.”

Kruising van kennis, augustus 2018

“De onderdrukking van vrouwen is een kenmerk van de armoede in het rurale Tanzania. Geweld tegenover vrouwen is een belangrijk kenmerk van de armoede in het stedelijke Tanzania. Dit toenemende geweld leidt vaak tot scheidingen, vrouwen en jonge meisjes zijn slachtoffer van een cultuur die hen schaadt. Tradities ontnemen vrouwen hun gewoonterecht op gronden en de toegang tot eigendom. De meisjes lopen geen school en worden gedwongen tot kindhuwelijken. Vrouwen hebben geen recht op vrije keuzes, ze kunnen hun stem niet laten horen en bevinden zich heel laag in de beslissingspiramide.”

Verslag van het onderzoeksteam van Tanzania, september 2018

“Armoede is alomtegenwoordig en doorkruist alles: discriminatie, seksisme, racisme, homofobie.”

Groep van beslissers en influencers, Verenigd Koninkrijk

Tijd en tijdsduur

De periode van het leven waarin men in armoede terechtkomt, is bepalend voor de intensiteit ervan, voor de impact op de persoon en voor de kansen om uit de armoede te raken. Als ze ook nog lang duurt, brengt armoede een opeenstapeling van druk en eisen mee, die een ernstige weerslag hebben op alle dimensies, zeker op de ontberingen. Herhaalde periodes van armoede verergeren het leed door het altijd weer falen van de hoop en de ambities.

“Mijn vader en moeder waren allebei arm, daarom konden ze ons niet naar school sturen, ze hadden niets. Ik ga dezelfde weg op als mijn moeder. Soms heb je even wat geld maar je bent arm je leven lang.”

Een persoon in armoede, Boliviaë

“We hebben het een vicieuze cirkel genoemd. Als je geboren wordt in een arm gezin, heb je meer kans arm te zijn en het te blijven. Omdat het systeem het moeilijk maakt om eruit te geraken, verergert je situatie. Dat is eigen aan het sociaal determinisme.”

Een groep van academici, Frankrijk

“We hebben gepraat over de armoede waarin sommigen terechtkomen door een ongelukkig voorval in hun leven, zoals bijvoorbeeld jobverlies. Dan komt een echte ‘afdeling naar de hel’, ze vertrekken van heel hoog en komen heel laag terecht. Het is nog moeilijker omdat ze vergelijken met het leven voordien. Anderen worden geboren in armoede want hun gezin leeft in armoede. Ze hebben altijd armoede meegemaakt en kennen niets anders. Ze kunnen niet vergelijken.”

Een groep van personen in armoede, Frankrijk

“Ik weet niet wat ik voor mijn kinderen kan doen. Ik maak me zorgen over de toekomst. Als ik ze samen met mij hier naar Boko zie komen om stenen te houwten, vraag ik me af wat de toekomst hen zal brengen. Als ik daaraan denk, kan ik er ‘s nachts niet van slapen.”

Een vrouw in armoede, Tanzania

“Je denkt altijd: als ik kan volhouden tot het einde van de week, zal alles beter gaan.”

Een medestander, Verenigde Staten

“Administratieve rompslomp: er is de tijd die je zelf kunt beheersen en er is die tijd waarop je geen vat hebt. Je kunt wel een andere uitkering vragen, maar je hebt absoluut geen controle over de tijd dat het zal duren om ze te krijgen, zelfs al heb je ze dringend nodig.”

Een academicus, Verenigde Staten

Plaats

De manier waarop armoede beleefd wordt, is ook afhankelijk van de plaats. Ze verandert naargelang van het land, is anders in landelijke gebieden dan in stedelijke en hangt af van de mate waarin de buurt al of niet kansarm is. Het leven in achtergestelde buurten, zowel stedelijke als landelijke, beïnvloedt de manier waarop mensen armoede beleven. Deze zones hebben vaak een gebrekkige infrastructuur, een gebrek aan diensten, zijn afgezonderd en hebben geen openbaar vervoer. Vaak bieden ze weinig arbeidskansen of hebben ze juist een relatief groot aanbod aan slechte, onzekere en slecht betaalde baantjes. De bestaande diensten zijn vaak van een slechte kwaliteit met ondergefinancierde en gebrekkige scholen, ontoereikende sanitaire installaties en een gebrek aan winkels voor gezonde en betaalbare voeding. Door de hoge bevolkingsdichtheid, slechte woonomstandigheden en gebrekkige sanitaire voorzieningen dreigen epidemieën van besmettelijke ziektes. De slechte reputatie van de buurt stigmatiseert de bewoners nog meer.

“Eigenlijk zijn alle gezondheidsvoorzieningen heel ver van ons huis. In ons dorp wordt het stilaan normaal dat zwangere vrouwen hun baby verliezen omdat ze de mogelijkheid niet hebben naar een kliniek te reizen als het moment van de bevalling gekomen is.”

Vrouw in armoede, Tanzania

“Ik denk dat geweld en armoede erger worden omdat je meer blootgesteld bent. De armste families lijden meer, veel meer, en lopen een groter risico omdat ze in onveilige buurten leven.”

Een academicus, Bolivia

“Ze dumpen je in een godverlaten gat, ze bieden je ontoereikende hulp, ze hopen dat je daar zult creperen want dat is wat je verdient.”

Een medestander, Verenigde Staten

“Als ik aanvragen moest doen, werd ik meteen als een arme aangezien omdat ze wisten dat ik uit een tehuis kom. Door de manier waarop ze mij bekijken voel ik mij al arm tegenover de anderen. Zelfs in de middelbare school waar we ondergebracht zijn, voel ik mij arm door de blik van mijn vrienden. Het gebouw waar ik woon, staat bekend als ‘het huis van de arme mensen’.”

Een persoon in armoede, Frankrijk

“Armoede betekent: afgesneden zijn van alle nuttige voorzieningen, in een afgelegen landelijke streek. Door de grote afstanden bevindt de dokter zich op uren rijden. Er is een gebrek aan jobs, aan opleiding en groeikansen. Het is moeilijk een dokter te vinden die er zich wil komen vestigen.”

Een groep professionals in landelijk gebied, Verenigde Staten

Milieu en milieubeleid

De manier waarop armoede beleefd wordt, wordt ook beïnvloed door de aard en door de graad van aantasting van het milieu waarin de mensen leven. Ook de veelvuldige vormen van vervuiling spelen een rol: extreme weersverschijnselen zoals overstromingen of langdurige droogtes, ontbossing, lucht- en watervervuiling, toenemend gebruik van pesticiden en plastics, achteruitgang van de biodiversiteit en uitputting van de grond. Mensen in armoede zijn meer blootgesteld aan de negatieve gevolgen van deze verschijnselen en kunnen zich niet wapenen om hun gezin, hun vee en andere goederen te beschermen of buiten gevaar te brengen. Klimaat- en milieubeleid worden vaak uitgewerkt zonder rekening te houden met hun impact op mensen in armoede.

“Arme mensen hebben niet de mogelijkheid het hoofd te bieden aan de nefaste gevolgen van de klimaatverandering. Die zullen altijd meer ingrijpend zijn voor personen in armoede (bvb. de orkaan Sandy).”

Een groep medestanders, Verenigde Staten

“Milieuverontreiniging en de negatieve impact van de klimaatverandering zijn dimensies van de armoede in Bangladesh, zowel in stedelijk als in landelijk gebied. Dat uit zich in: hongersnood, luchtvervuiling, geluidshinder, ongezonde rookontwikkeling bij de voedselbereiding, vuile speelomgeving voor de kinderen, verstopte kanaliseringen, verzilting, natuurrampen, cyclonen, catastrofes veroorzaakt door menselijk handelen, bodemerosie, slecht gebruik van de gronden, gebrek aan bewerkbare grond en weides voor het vee, ontbossing, overdadig gebruik van pesticiden en plastics, invloed van de klimaatverandering op de landbouw, natuurrampen veroorzaakt door ongebreidelde ontwikkeling, gebrek aan maatregelen ter bescherming van de biodiversiteit, ecologisch onevenwicht, enz.”

Onderzoeksrapport, 2018, Bangladesh

“In landelijk Tanzania is watergebrek een belangrijke dimensie van de armoede. De gewone mensen, inbegrepen zij die in armoede leven, beschouwen watergebrek als een indicator van extreme armoede, want zonder water kan je niet in leven blijven. Deze dimensie heeft o.a. als karakteristieken: conflicten binnen de gemeenschappen omwille van watergebrek; epidemieën van besmettelijke ziekten zoals cholera door bezoedeld water; onbereikbaarheid van de waterbronnen wegens de afstand, wat vooral van vrouwen veel tijd vraagt, waardoor ze minder tijd hebben voor andere, meer productieve taken; de onmogelijkheid om het

“De milieuproblemen in onze streek schaden de gezondheid: slechte waterkwaliteit, longziekten ten gevolge van het werk in de mijn en het kolenstof, de putten in de mijnen die het water bevuild met chemische stoffen, een grote aanwezigheid van kankers en schildklierproblemen, veralgemeend druggebruik. De mensen doen aan zelfmedicatie met drugs en alcohol, de dokters bevinden zich op uren rijden met de wagen en schrijven te veel opioïden voor. Preventieve zorgen hebben voor de regering een zeer lage prioriteit.”

Een groep van professionals, Verenigde Staten

“Sommige ziektes zijn het gevolg van een onvoldoende waterzuivering. Hierdoor wordt het voedsel bedorven en verhoogt de kans op ziektes. Ook economisch schaaft dat want de veestapel wordt getroffen en de landbouwproductie in de bergachtige streken van het noorden van het land wordt bemoeilijkt.”

Een universiteitsstudent, Bolivia

Culturele overtuigingen

Culturele overtuigingen beïnvloeden niet alleen de manier waarop armoede gedefinieerd en begrepen wordt, maar zij kunnen ook de manier bepalen waarop mensen in armoede behandeld worden. Ze kunnen zijn op zichzelf een oorzaak van armoede zijn.

De mate waarin het grote publiek armoede toeschrijft aan culturele factoren of aan persoonlijk falen verschilt van land tot land. Zij beïnvloedt ook het evenwicht tussen financiële en sociale steunmaatregelen, en tussen enerzijds de selectieve toegang tot sociale voorzieningen naargelang van de financiële noden van de persoon, anderzijds algemene of sectorale voorzieningen veeleer gebaseerd op solidariteit en sociale cohesie. Zij bepaalt ook of personen in armoede verantwoordelijk gesteld worden voor hun situatie, gestraft, misprezen, met medelijden behandeld of gerespecteerd.

Cultuur schept financiële verwachtingen zoals cadeaus geven, een bruidsschat meegeven, feesten houden, ceremonieën van tovenarij houden. Zo wordt er een druk gelegd op het gezinsbudget en wordt wie niet kan meedoen, uitgesloten. Cultuur bepaalt ook wie geacht wordt betaald werk te verrichten en wie onbetaald werk, wie hulp mag verwachten en aan wie die hulp ontzegd wordt, om welke reden en in welke omstandigheden.

“De mensen spreken kwaad en roddelen veel. Als je man door een tijger gedood werd, zeggen ze dat het jouw schuld is, dat je ongeluk brengt, dat je een heks bent. Ik moet veel geweld en pesterij verdragen, ik word in mijn familie en mijn gemeenschap gestigmatiseerd omdat mijn man door een tijger gedood werd.”

Een persoon in armoede, Bangladesh

“Bijgeloof uit zich op veel manieren: geloven in de traditionele tovenarij met de hoop rijk te worden, anderen betoveren, ‘hun goede ster doen verdwijnen’, een beroep doen op waarzeggers, geld verdienen door ‘magie’.”

Onderzoeksrapport, Tanzania

“Amerika stelt zich graag voor als een land vol kansen waar iedereen, wat ook zijn socio-economische status is, op eigen kracht kan groeien en opklimmen in de samenleving. Mensen worden beoordeeld volgens de mate waarin zij de ‘American dream’ hebben kunnen realiseren, in functie van hun materiële rijkdom en van hun mogelijkheid aan hun kinderen een beter leven te schenken. Deze culturele vooronderstellingen creëren een gevoel van onmacht en mislukking bij de meer dan 40 miljoen Amerikanen die in armoede leven en die het leven van hun gezin proberen te verbeteren, vaak zonder resultaat en onafhankelijk van hun wil.”

Rapport van het Amerikaanse onderzoeksteam, 2019

Armoede tijdens de jeugd en op oudere leeftijd

Armoede tijdens de jeugd

In Bangladesh en in Tanzania werd onderzoek gevoerd om uit te maken of armoede anders ervaren en gedefinieerd wordt voor kinderen dan voor mensen die werken. De resultaten zijn met voorbehoud te hanteren omdat men maar in twee van de zes landen (allebei uit het Zuiden) met kinderen gewerkt heeft, omdat minder personen deelnamen aan de studie over de actieve leeftijd, en omdat de Kruising van kennis over armoede tussen kinderen, professionals en academici minder diepgaand uitgevoerd werd (zie bijlage 2).

Resultaten

De kinderen konden gemakkelijk armoede-ervaringen in hun leven identificeren, waarbij sommige nieuw waren voor de professionals en de academici. De meeste dimensies van armoede gedefinieerd tijdens de jeugdjaren zijn echter dezelfde als die gedefinieerd door personen in de actieve leeftijd. Het fysieke lijden omvat het gebrek aan degelijke voeding (“eten uit de vuilnisbak, met een lege maag gaan slapen”), gewichtsverlies, veelvuldig ziek zijn en in de onmogelijkheid verkeren zich te laten verzorgen. Men is zich scherp bewust van deze symptomen en daar bovenop komt nog het psychische lijden omdat men gepest, geslagen of mishandeld wordt op school, op het werk en/of in het gezin.

“Als ik naar school ga, bekritisieren de mensen mij en lachen ze mij uit: ‘Kijk nu, hij is ouder dan de anderen en moet toch nog naar school!’”

Bangladesh

“Op school lachen de andere kinderen ons uit omdat wij arm zijn. Onze burens vinden ons nietsnutten en verwerpen ons. De onderwijzers beschuldigen ons van spijbelen wanneer wij onze ouders moeten helpen bij het werk. Zij slaan ons hiervoor.”

Tanzania

De kinderen weerstaan aan dit lijden door hun moed en hun solidair zijn met hun gezin of hun vrienden.

“Als ik beter de rekenles snap dan mijn klasgenoten, blijf ik na op school om het hen uit te leggen.”

Tanzania

Sommige volwassenen zijn verrast door de graad van bewustzijn bij de kinderen over het sociale en institutionele lijden dat zij en hun gezin moeten verduren. De kinderen voelen zich in de steek gelaten door de rijkere mensen en door de regering en benadeeld door slecht onderwijs, gebrek aan toegang tot het internet of aan mogelijkheden om de kost te verdienen.

“De rijken die in de steden wonen, hebben motoren om water te pompen en ze koppelen zich op illegale wijze aan op het waternet van de regering. Als de regering dan water levert voor iedereen, vullen de rijken hun reservoirs met veel water en laten onvoldoende drinkwater aan de arme mensen.”

Bangladesh

Twee armoededimensies zijn specifiek voor kinderen

1. Gebrek aan zorgen en bescherming vanwege het gezin en de gemeenschappen

Kinderen begrijpen dat hun ouders hard moeten werken, maar ze voelen zich verwaarloosd als niet voldaan is aan hun dagelijkse behoeften en zijn ook kwetsbaar voor gevaren en misbruiken. Deze ervaringen zijn nog erger voor kinderen die geplaatst werden in gastgezinnen of in instellingen. Zij worden niet goed behandeld

en hebben het gevoel minder liefde te krijgen dan hun vrienden in gewone gezinnen.

“Mijn moeder is altijd bezig op de vismarkt, ze heeft geen tijd om onze kleren te wassen. Ik moet vaak dezelfde broek dragen van maandag tot zondag, zonder te kunnen douchen of van kleren te wisselen.”

Tanzania

“Kinderen zijn niet veilig als ze alleen moeten thuisblijven, maar er is geen andere keuze als de twee ouders aan het werk zijn.”

Een professional, Bangladesh

2. Opoffering voor het gezin gepaard gaande met intense sociale mishandeling en lijden

Kinderen geven voorrang aan de noden van het gezin (bijvoorbeeld door van school weg te blijven of door op eigen houtje geld te proberen verdienen) al weten ze dat het nadelig is voor hun reputatie en hun toekomst.

“Mijn ouders vroegen mij te stoppen met mijn studie, ze zegden me: ‘Je zou beter gaan werken.’ Ik hou niet van werken, maar ik moet het doen in de plaats van studeren.”

Bangladesh

“Soms stelen we iets om mee naar huis nemen voor onze ouders die het nodig hebben. We zeggen dan dat we het van een vriend gekregen hebben. We weten dat als we de waarheid zouden vertellen, we verwijten zouden krijgen en uitgesloten zouden worden.”

Tanzania

Niet schoollopen of achterop raken in hun studie is pijnlijk voor de kinderen. Ze voelen zich machteloos tegenover slecht onderwijs, tegenover de werklast voor hun ouders en tegenover discriminatie. Ze worden kwaad en zijn bang voor de toekomst, want ze beseffen dat een goede opvoeding nodig is om uit de armoede te raken.

“Ik zit de hele dag te vissen aan het meer en heb geen tijd om met mijn ouders te praten over de uitdagingen waarvoor ik sta om te slagen op school of over het gevaar dat ik loop op weg naar school.”

Tanzania

“Ik probeer hard te studeren om te slagen in het nationaal examen. Ik wil worden zoals mijn leraar en niet zoals mijn vader.”

Tanzania

Kinderen lijden nog meer omdat ze van hun ouders houden en zien dat deze er niet bovenop raken. Dat geeft hen een gevoel van onmacht.

“Dat is een foto van mijn papa die hard aan het werken is. Niemand kan hem daarbij helpen. Ik zou wel willen, maar hij weigert het omdat het moeilijk werk is, waarbij ik mij zou kunnen kwetsen.”

Bangladesh

Er is een nauw verband tussen de dimensies van de armoede (zoals daar zijn de onmacht tot handelen en het lijden) en het cumulatief effect komend van de beïnvloedende factoren (tijdsduur, seksuele voorkeur, culturele overtuigingen over leeftijdsgebonden competenties, plaats). Samen maken zij van armoede tijdens de jeugd een op lange termijn pijnlijker en schadelijker ervaring dan tijdens het actieve leven.

“In ons land zijn meisjes en vrouwen vaak het slachtoffer van ongewenste intimiteiten vanwege jongens en mannen. Dat gebeurt op school, aan de universiteit, op de markt, op de bus of in de trein.”

Bangladesh

Onze studie laat blijken dat armoede tijdens de jeugd in verschillende omgevingen, ondanks kleine verschillen, op dezelfde manier beleefd wordt. Kinderen in landelijke gebieden ontberen mogelijkheden om de kost te verdienen en hebben een gebrek aan seksuele opvoeding. Als ze wees zijn of een handicap hebben, hebben ze, meer dan de kinderen in stedelijk gebied, last van discriminatie. Arme kinderen in steden zijn

wanhopig en lijden in hun hart, geestelijk en lichamelijk, samen met hun ouders want zij zien hoe die moeten strijden om te kunnen voldoen aan de behoeften van het gezin.

Armoede op oudere leeftijd

In landelijke en stedelijke gebieden van Tanzania werd onderzocht of armoede anders beleefd en gedefinieerd wordt bij personen op hoge leeftijd dan bij personen in de actieve leeftijd. Wegens tijdsgebrek en financiële beperkingen was het niet mogelijk hetzelfde onderzoek te doen in de vijf andere landen. Om dezelfde reden als hierboven vermeld, moeten de resultaten over de armoede bij personen op hoge leeftijd dan ook met voorbehoud gehanteerd worden.

Resultaten

Er zijn grote gelijkenissen tussen de beleving van de armoede bij oudere mensen en die bij mensen op actieve leeftijd. Oude mensen putten kracht uit het feit dat ze gedurende vele jaren de armoede hebben kunnen trotseren. Hoewel, naarmate zij het einde van het leven voelen naderen en zij minder economisch kunnen bijdragen, krijgen bepaalde dimensies meer impact.

Eenzaamheid en verlies van hoop

Oudere mensen worden geconfronteerd met het overlijden van hun partner, hun broers of zusters en andere leeftijdgenoten. Ze zijn zich ervan bewust dat ze afhankelijk worden van anderen. Ze zijn bang achtergelaten te worden, worden wanhopig en kunnen vereenzamen.

“Ik heb mijn hele pensioen besteed aan medische zorgen voor mijn vader. Na zijn dood ben ikzelf ziek geworden en heb ik mijn kleine overblijvende reserve daaraan moeten uitgeven. Nu heb ik dus geen cent meer en moet ik rekenen op steun van mijn zonen.”

“Mijn leven is hard en eenzaam. Ik kan niet meer werken of zelfstandig leven. Mijn hele gezin is gestorven.”

Minder respect vanwege de gemeenschap, discriminatie en sociaal isolement

Oudere mensen worden vaak zo behandeld dat ze zich onnuttig voelen en uitgesloten bij plaatselijke beslissingen. Hun kennis over traditionele landbouw, voedsel verzamelen en inheemse bouwtechnieken wordt over het hoofd gezien. Weduwen worden uitgestoten door de familie van hun overleden man, krijgen geen erfenis en geen juridische bijstand.

“De mensen misprijzen zij die in armoede leven en nemen aan dat zij niets goeds kunnen bijdragen aan de gemeenschap.”

Kwetsbaarheid voor verlies van geld en eigendom door corruptie in de gemeenschap of door een familiaal conflict

Als oudere mensen niet meer kunnen deelnemen aan discussies binnen of activiteiten van de gemeenschap, verliezen ze nog meer daadkracht en lopen ze nog meer risico.

“Mijn kinderen hebben geld verzameld en hebben mij geholpen grond te kopen. Na enkele maanden ontdekte ik dat de grond gelegen was in een beschermd bosgebied. Mijn huis werd afgebroken en nu woon ik op een gehuurde kamer.”

De manier waarop oudere mensen armoede beleven wordt sterk beïnvloed door de plaats. In landelijk gebied worden de volgende dimensies van armoede geïdentificeerd: onrendabele landbouw, geweld tegenover vrouwen, verdrukking van weduwen, slechte uitvoering van het beleid en weerstand. In stedelijk gebied zijn

dat daarentegen eenzaamheid, kwetsbaarheid tegenover vijandig sociaal gedrag en overleven alleen maar op hoop.

De tijd en de tijdsduur en nog andere beïnvloedende factoren, zoals een handicap, het geslacht en het milieu, maken leven in armoede op hoge leeftijd nog minder draaglijk. Het is moeilijker te blijven hopen als men al vele jaren van inspanning, ontgoocheling en frustratie achter zich heeft.

Er zijn parallellen in de beleving van de armoede op hoge leeftijd en tijdens de jeugd. Zo is er het gevoel dat men op een bepaalde leeftijd geen bijdrage levert aan het huishouden of aan de gemeenschap, dat men uitgesloten wordt bij beslissingen over de bestaansmiddelen, dat men binnen de gemeenschap geen minimum aan steun of bescherming meer krijgt. Culturele overtuigingen versterken nog de marginalisering, want het feit dat men beschouwd wordt als “een kind” of “een bejaarde” beperkt wat jonge of oudere personen van hun gezin of hun gemeenschap nog mogen uitvoeren. Hun inspanningen om te overleven of om uit de armoede te raken en om anderen te helpen hetzelfde te bereiken, worden vaak over het hoofd gezien en helemaal niet gesteund.

Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Deze studie bewijst dat het mogelijk is personen in armoede te betrekken bij internationaal onderzoek en dat daaruit zelfs nieuwe perspectieven naar voren komen.

Door een klimaat van vertrouwen te scheppen, door tijd te nemen om samen te denken, voor te bereiden en na te denken, hebben mensen in armoede, onderzoekers en personen die als professioneel met personen in armoede bezig zijn, hun respectievelijke inzichten gedeeld en met elkaar geconfronteerd. Dat is het proces van de **Kruising van kennis**. Een groep speciaal daarvoor opgeleide animatoren heeft dit proces mogelijk gemaakt door aan personen – leden van nationale onderzoeksteams – de kans te geven zich te engageren in alle stadia van het onderzoek, vanaf het eerste opzet tot aan de verspreiding van de resultaten. Het eindresultaat is een beter begrip van de armoede.

Dit begrip onthulde negen dimensies van de armoede waarbij zes daarvan tot nu toe verborgen waren gebleven of waarmee zelden rekening gehouden werd bij het uittekenen van een beleid. Naast de bekende ontberingen, zoals daar zijn **een gebrek aan waardig werk, een onvoldoende en onzeker inkomen, en materiële en sociale ontberingen**, zijn er drie relationele dimensies. Zij trekken de aandacht op de manier waarop mensen die niet in armoede leven, schade berokkenen aan hen die zich wel in die situatie bevinden. Het zijn **het sociale geweld, het institutionele geweld en de niet-waardering van bijdragen**.

De drie dimensies die **de kern van de armoedebeleving** uitmaken, plaatsen de angst en de mogelijkheid tot handelen centraal in de beeldvorming over armoede. Het zijn: **fysiek, psychisch en emotioneel lijden, de opgedrongen afhankelijkheid, de strijd en het verzet**. Zij herinneren ons eraan waarom armoede moet uitgeroeid worden: zolang zij blijft voortwoekeren, zal ieder mens, of hij arm is of niet, in zijn bestaan ontmenselijkt worden.

Die negen dimensies van armoede zijn nauw met elkaar verbonden en worden vaak in diverse mate gelijktijdig en cumulatief ervaren, eerder dan ieder afzonderlijk. Alle dimensies manifesteren zich in alle landen en in de meeste situaties, maar ze kunnen wel variëren qua vorm en intensiteit afhankelijk van: **de plaats** (stedelijk, voorstedelijk of landelijk), **de tijd en de tijdsduur** (lange of korte periodes van beleving, beleving tijdens de actieve leeftijd is anders dan die tijdens de jeugd of op hoge leeftijd), **de culturele overtuigingen** (waarbij bijvoorbeeld armoede vaak toegeschreven wordt aan structurele factoren of aan persoonlijke tekortkomingen), **de identiteit** (waarbij discriminatie gebaseerd op etnische afkomst, het geslacht of de seksuele voorkeur zich voegt bij die volgend uit de armoede op zichzelf), **milieu en milieubeleid** (gaande van klimaatverandering, bodemaantasting, watervervuiling en het beleid hiervoor tot stadsarmoede en ontoereikende publieke infrastructuur).

Uit het verkennend onderzoek bij kinderen en oudere personen kwamen dezelfde dimensies als hierboven naar voren. Er waren wel verschillen door hun afhankelijkheid van de actieve leeftijdsgroep en door de specifieke machtsverhoudingen eigen aan deze twee uiterste leeftijdsgroepen. Kinderen ervaren bovendien nog twee andere dimensies van armoede: aan de ene kant het gebrek aan zorgen en bescherming en aan de andere kant het zich moeten opofferen voor het gezin, dat laatste vergezeld van sociale mishandeling en lijden. Bij deze twee leeftijdsgroepen lijken de interacties tussen de dimensies versterkt te worden door de identiteit, de culturele overtuigingen over de jeugd en de ouderdom, en de duur van de armoede.

Aanbevelingen

Het lijkt weinig waarschijnlijk dat de multidimensionale complexiteit van de armoede, zoals ze uit dit onderzoek blijkt, op een doeltreffende manier zal kunnen aangepakt worden door een enkelvoudig en doelgericht beleid of zelfs niet door beleidslijnen die rekening houden met ieder van de dimensies afzonderlijk. Men zou beter de aanbevelingen hieronder in overweging nemen.

1. Ieder beleid zou armoede in overweging moeten nemen, rekening houdend met alle dimensies en met de relaties ertussen.

Het onderzoek heeft de toegevoegde waarde bewezen van een breed deelnemersveld met personen die een directe ervaring met armoede hebben en met anderen die over een relevante kennis beschikken. Ze heeft bewezen dat uitwisselen van kennis doenbaar is, zelfs in een internationale context. Daaruit volgt:

2. Kennis verworven door directe ervaring van de armoede, zou erkend en gewaardeerd moeten worden.

3. Personen in armoede moeten niet alleen worden geraadpleegd, maar ook volledig betrokken bij de uitvoering van het beleid, van begin tot einde.

De Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties eisen dat een einde gemaakt wordt aan de armoede, in al haar vormen en dimensies en overal. Nu de negen dimensies geïdentificeerd zijn en hun onderlinge afhankelijkheid duidelijk gemaakt, moeten alle consequenties hieruit getrokken worden voor collectief en persoonlijk gedrag, voor actieprogramma's en beleidslijnen. Meer speciaal qua beleid moeten geschikte indicatoren ontwikkeld worden om doelstellingen te bepalen, de geboekte vooruitgang op te volgen, behaalde successen te herkennen en rekenschap te kunnen vragen aan regeringen en het maatschappelijke middenveld.

4. Door een echt participatief proces moeten voor de zes nieuw gedefinieerde dimensies geschikte indicatoren ontwikkeld worden.

Belangrijk is echter dat deze indicatoren middelen blijven in de strijd tegen armoede en geen doel op zichzelf worden. De collectieve aandacht moet altijd gefocust blijven op de moeilijke en complexe levenswijze die achter deze eenvoudige cijfers schuilgaat.

1. Methodologie en processen

Het gezamenlijk participerend onderzoek *“Bepalen en inschatten van de dimensies van de armoede”* werd opgezet en uitgevoerd door de Internationale Beweging ATD Vierde Wereld en onderzoekers van de Universiteit van Oxford (Verenigd Koninkrijk).

Bij het onderzoek maakte men gebruik van de volgende benadering: ***Kruising van kennis en praktijken met personen die in armoede leven.*** Dankzij een grote inzet aan tijd en menselijke middelen en ondanks de beperkte financiële middelen wegens een strikte financiële ethiek, konden in de loop van het proces personen in armoede, professionals en academici samen het hele proces doorlopen.

Nationale onderzoeksteams (NOT) werden opgezet in zes landen: Bangladesh, Bolivia, Frankrijk, Tanzania, Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Ieder NOT bestond uit negen tot vijftien personen: vier tot zes personen met een directe ervaring met de armoede (medestanders), professionals die werken met arme mensen en academici. De NOT's konden ook rekenen op twee coördinatoren bijgestaan door een onderzoeksassistent.

De medestanders werden bijgestaan door ervaren permanente vrijwilligers van ATD Vierde Wereld zodat ze echt konden participeren en het beste van zichzelf geven.

De gegevens in ieder land werden verzameld in drie stappen. Eerst heeft men de kennis verzameld over de armoede in onafhankelijke groepen gelijkgestemden. Die bestonden uit hetzij personen met een directe ervaring met armoede, hetzij professionals die werken met personen in armoede, hetzij academici die onderzoekswerk verrichten over armoede. Ieder NOT hield 13 tot 38 dergelijke groepsvergaderingen en dit zowel in stedelijke als landelijke omgeving. In totaal hebben 1091 personen hieraan meegewerkt, waarvan de meerderheid (60,3%) vrouwen waren. Er waren 665 personen (61,4%) die in armoede leefden, 262 professionals (23,5%) en 164 academici (15,1%). Iedere groep heeft tenminste één halve dag en meestal zelfs gedurende twee dagen vergaderd. Door verschillende tools te gebruiken, kon iedere groep de eigenschappen van armoede definiëren en daarna groeperen in dimensies.

Daarna heeft ieder NOT die resultaten geanalyseerd door gebruik te maken van de Kruising van kennis. De medestanders maakten de synthese van de resultaten van de groepen met personen in armoede, de professionals synthetiseerden de resultaten van hun groepen en de academici die van hun groepen. Die drie syntheses waren het uitgangspunt voor een Kruising van kennis binnen ieder NOT. Op die manier werd één gemeenschappelijke lijst met dimensies van de armoede opgesteld en werd bepaald welke vragen nog hangende waren.

Tenslotte werd een sessie Kruising van kennis van twee of drie dagen gehouden met alle groepen gelijkgestemden van een land. Tijdens deze sessie besprak men de resultaten van de analyse door het NOT. Over het gehele project namen zo 280 personen deel aan deze sessies. Ieder NOT ging dan verder met de analyse, rekening houdend met nieuwe gegevens voortkomend uit deze Kruising van kennis. Het resultaat van dat alles was niet alleen een lijst met dimensies maar ook een nieuw inzicht in de realiteit van armoede in ieder land.

In september 2018 kwamen 32 afgevaardigden van de zes NOT's samen met de internationale coördinatoren. Gedurende een week gingen ze aan het werk met de 70 dimensies gedefinieerd door de verschillende landen. Men werkte eerst in twee groepen: één met de landen uit het Noorden en één met de landen uit het Zuiden. Op die manier kon men zien of er gemeenschappelijke elementen waren in de lijsten van de NOT's. Tenslotte kwamen de twee groepen samen om hun onderscheiden lijsten te vergelijken. Allen waren verrast door de sterke gelijkenissen tussen de twee lijsten ondanks de grote verschillen in het dagelijkse leven van arme mensen uit het Noorden en dat van mensen uit het Zuiden. Na zeven dagen raakten allen het eens over een lijst met negen dimensies gemeenschappelijk aan alle landen, drie beïnvloedende factoren die de

armoedebeleving verergeren of afzwakken en twee dimensies specifiek voor twee landen.

Bij de terugkeer in hun land werkten de NOT's hun resultaten bij en vervolledigden ze met nieuwe inzichten over armoede die uit het onderzoek naar voren kwamen. Vertrekkend van al dat geleverde werk stelde het coördinerende team uiteindelijk het internationaal rapport ***“De verborgen dimensies van de armoede”*** op. Dat rapport werd gevalideerd door alle NOT's. Het beschrijft negen dimensies, hun interactie en vijf beïnvloedende factoren.

Het volledige proces van de Kruising van kennis op internationaal niveau wordt uitgelegd in het diagram hieronder.

2. Proces van Kruising van kennis

Landen uit het Noorden

Rapport
Frankrijk

Rapport
UK

Rapport
V.S.

Voorlopige lijst
dimensies voor het
Noorden

Verbeterde lijst
dimensies voor het
Noorden

Landen uit het Zuiden

Rapport
Bolivië

Rapport
Bangladesh

Rapport
Tanzania

Voorlopige lijst
dimensies voor het
Zuiden

Verbeterde lijst
dimensies voor het
Zuiden

Vorbereiding
met delegaties uit
ieder land

Seminarie in 2 groepen:
één uit het Noorden,
een uit het Zuiden

Kruising van de lijsten van
dimensies tussen Noord en Zuid

Negen gemeenschappelijke
dimensies

Vijf beïnvloedende factoren

3. Proces om armoede tijdens de jeugd en op oudere leeftijd te onderzoeken

Om een inzicht te krijgen in de armoede tijdens de jeugd werden in Bangladesh en in Tanzania telkens twee werkgroepen samengesteld. De eerste groep waren kinderen tussen 9 en 16 jaar die in armoede leefden. De tweede groep was samengesteld uit personen die beroepshalve werkten met kinderen uit arme gezinnen. Zij werkten gescheiden van elkaar en gebruikten daarbij, om de dimensies van armoede op jeugdige leeftijd te achterhalen, technieken aangepast aan de leeftijd van de kinderen. In Bangladesh werkten kinderen mee aan een Kruising van kennis met volwassen professionals. De kennis van academici over armoede tijdens de jeugd werd verzameld tijdens gesprekken en daarna meegenomen tijdens de slotanalyse. In Tanzania heeft het NOT de kennis van de mensen uit de praktijk vergeleken met die van de kinderen en alles samengevat in de slotanalyse.

Om in Tanzania de dimensies van armoede op hoge leeftijd te bepalen werd er eerst gewerkt met drie groepen gelijkgestemden waarbij men de aanpak volgde die gebruikt werd tijdens het werk met personen op actieve leeftijd. De drie groepen waren: een met personen in armoede en ouder dan 60 jaar, een tweede met mensen op actieve leeftijd en uit de praktijk die werkten met personen in armoede, een derde met academici. Voor de eerste maal werd een Kruising van kennis uitgevoerd tussen de personen op hogere leeftijd aan de ene kant en de mensen uit de praktijk en academici op actieve leeftijd.

1. Personen in armoede	Bangladesh: kinderen	Tanzania: kinderen	Tanzania: oudere mensen
Leeftijd	10 – 14 jaar	9 – 16 jaar	meer dan 60 jaar
Aantal	22 meisjes, 13 jongens, totaal 35	30 meisjes, 32 jongens, totaal 62	7 vrouwen, 19 mannen, totaal 28
Plaats en samenstelling van de groepen	2 in landelijk gebied (1 met Rohingya-vluchtelingen) 2 in stedelijk gebied (1 met een uitgesloten Hindoe-kaste)	4 in landelijk gebied, 4 in stedelijk gebied	4 in landelijk gebied, 3 in stedelijk gebied
2. Professionals	7 gemeenschapswerkers in NGO's die kinderen steunen	7 leerkrachten en personeel uit opvangcentra voor kinderen	12 leerkrachten, pastoren, gemeenschapswerkers, overheidsambtenaren
3. Academici en beleidsmensen	Interviews met 4 personen (UNICEF, schoolinspecteur, enz.)	geen	7 professoren / researchers in sociale wetenschappen

4. Leden van de nationale onderzoeksteams

Bangladesh

Tahmina AKTER, Tahamina APA, Rajon BIN, Marjina AKTER, Fakir Azmal HUDA, Rafiqul ISLAM, Samiur Rahman KHAN, Akhtaruzzaman KHAN, Sajia Kadir KHAN, Mridha Shihab MAHMUD, Afsana MIMI, Pijon NONGMIN, Lenen RAHAMAN, Andrea RAHAMAN, Shams UDDIN, Jalal UDDIN, en Claude HEYBERGER als resource person.

Bolivia

Sophie BOYER, Demetrio NINACHOQUE, Emma POMA, Roxana QUISPE YUJRA, Rocio ROSALES ZAMBRANA, Diego SANCHEZ, Martha TORRICO, Kassandra VILLCA. Bedankt aan Matt DAVIES, vertaler.

Frankrijk

Abdel BENDJABALLAH, Chantal CONSOLINI, Marianne DE LAAT, Caroline DESPRES, Marie-Hélène DUFERNEZ, Bafodé DIABY, Jean-Claude DORKEL, Evelyne DUBOIS, Gerardo GIL GARCIA, Elena LASIDA, Marion NAVELET, Pascale NOVELLI.

Tanzania

Gabriel Chacha SASI, Upendo Spora CHRISTOPHER, Alexie GASENGAYIRE, Elimina John FUNGA, Abdallah JUMA, Frateline KASHAGA, Rehema Jackson MAPUNDA, Asha Athumani MOHAMED, Venance Francis MAGOMBERA, Constantine Saasita MUNEMA, Pélagie MUKAMPAMIRA, Yussufu Hamisi MKUTI, Kasiani Hilaly RAMADHANI, Salehe Mussa SEIF, Kitojo WETENGERE en Martin KALISA als resource person.

Verenigd Koninkrijk

Rachel Broady, Amanda Button, Sarah Campbell, Susana Castro-Mustienes, Judy CORLYON, Thomas CROFT, Andrea CURRIE, Corrinna BAIN, Elaine CHASE, Paul DORNAN, Gwennaëlle HORLAIT, Dann KENNINGHAM, Thomas MAYES, Susan MCMAHON, Zewdu MENGISTE, Moraene ROBERTS, Lucy WILLIAMS.

Verenigde Staten van Amerika

Shawn ASHLEY, Maryann BROXTON, Guillaume CHARVON, Donna HAIG FRIEDMAN, Amelia MALLONA, Johnny OCEAN, Julia Ann SICK, Kimberly Ann TYRE, Marlon WALLEN, Yamasheta WILSON.

5. Internationaal coördinatieteam

Rachel BRAY, Marianne DE LAAT, Xavier GODINOT, Alberto UGARTE, Robert WALKER.

Logistiek

Asia JANKOWSKA, Léa AMBROISE, Fan WU, Marie REYNAUD.

Tolken

Pol AIXAS MARTINEZ, Anne BOISARD, Mathieu CAUSSANEL, Samuel COROYER, Laura DIEZ, Rachel FARMER, Teresa LOPEZ GONZALES, Morrisson MAUD, Emma MAWER, Ricardo SUIN.

6. Academische adviesraad

Rol en instelling bij de vorming van de Raad in september 2015

Sabina ALKIRE, directrice van het Initiatief rond armoede en menselijke ontwikkeling (OPHI) aan de Universiteit van Oxford.

Grace BANTEBYA-KYOMUHENDO, hoogleraar aan de afdeling Vrouwen- en genderstudies aan de Universiteit van Makerere, Kampala, Oeganda.

François BOURGUIGNON, emeritus-leerstoel aan de Ecole de d'Economie in Parijs, voormalig hoofdeconoom van de Wereldbank.

Martine DURAND, hoofd statistiek, directrice van de statistische dienst van de OESO.

Gael GIRAUD, hoofdeconoom, Frans ontwikkelingsagentschap.

Paul HEALEY, hoofd sociale ontwikkeling, Department for International Development (DfID), Verenigd Koninkrijk.

Ides NICAISE, professor aan de KULeuven, België, coördinator van het Europese project RE-InVEST

Francesca PERUCCI, adjunct-directeur, Afdeling Statistiek van de Verenigde Naties (UNSD).

Magdalena SEPULVEDA, voormalig speciaal rapporteur van de VN voor extreme armoede en mensenrechten, senior onderzoeker bij het Onderzoeksinstituut voor Sociale Ontwikkeling van de Verenigde Naties (UNRISD)

Christopher WINSHIP, professor sociologie aan de universiteit van Harvard, VS.

Nobuo YOSHIDA, Senior Econoom, Wereldwijde Armoede en Gelijkheid Praktijk, Wereldbankgroep (bestuurslid tot december 2016).

7. Partners

Citaten

Citaat uit de speech van Miguel Angel Gurria, secretaris generaal van de OECD, op de vierde internationale OECD-ATD-conferentie van 10 mei 2019 in Parijs

Veel te lang is de discussie over armoede gekarakteriseerd door een kloof. Armoede werd op dezelfde manier gemeten en geanalyseerd in zowel arme als rijke landen. Die conventionele manier om extreme armoede te meten, gebaseerd op de drempel van 1,9 dollar per gezin, doet ons geloven dat extreme armoede al lang is uitgeroeid in de meeste OECD-landen. ...Deze conclusie botst evenwel met wat mensen met rechtstreekse ervaring rond armoede rapporteren over hun leven en toont de inadequaatheid van die manier van meten. Het onderzoek van ATD en de universiteit van Oxford overbrugt nu voor het eerst deze kloof in de manier van meten tussen arme en rijke landen. Dat laat ons toe om naar armoede te kijken van uit één enkel perspectief. ... In de OECD zullen we hard werken om bijkomende meetinstrumenten te ontwikkelen, die de meest onzichtbare en nefaste dimensies van armoede, zoals machteloosheid en stigmatisering in beeld kunnen brengen.

Citaat uit de speech van Jean-Paul Moatti, lid van de expertengroep van de United Nations Global Sustainable Development Report , op de vierde internationale OEC-ATD conferentie van 10 mei 2019 in Parijs.

In Nature, een van de twee leidende wetenschappelijke tijdschriften in de wereld, had het editoriaal enkele weken geleden de titel: "Het beste onderzoek krijg je wanneer wetenschappers samenwerken met de betrokken gemeenschappen." Helaas hebben we momenteel onvoldoende voorbeelden van wat nu participatieve wetenschap of burgerwetenschap wordt genoemd. De studie van ATD Vierde Wereld in samenwerking met de universiteit van Oxford is wel zo'n voorbeeld.... Wat mij geweldig getroffen heeft in deze studie is dat heel wat zaken die jullie vertellen samenvallen met sommige van de meest grensverleggende doorbraken in de wetenschap. De grootste neurobiologen leggen nu op basis van hun eigen instrumenten de klemtoon op het belang van emoties en die zijn nu net het kernstuk van jullie onderzoeksresultaten. We zullen in ons globaal rapport over duurzame ontwikkeling voorstellen om de dynamiek van het globale wetenschappelijke onderzoek meer te sturen in de richting van duurzame wetenschap. Met andere woorden: naar een wetenschap die vanuit de problemen die mensen op het terrein ervaren doorgroeit naar het mobiliseren van elkaars kennis, zowel de wetenschappelijk kennis als andere vormen van kennis, vooral dan de vormen van kennis die voortkomt uit levende ervaring van de meest kwetsbare mensen. Zij zouden vooruitgang moeten boeken en oplossingen vinden.